

Paaaaaaars

Gilbert De Swert (redactielid)

Neem de foto van het Belgisch overlegmodel vier jaar geleden, april 1999. Dat model was toen al geen breedlachs bloeiende Claudia Schiffer, veeleer een Phaedra Hoste, schoon schijnend, meer buiten- dan binnenkant.

Neem een foto van het Belgisch overlegmodel vandaag, april 2003. Het model lijkt wel Leona Detiège, minder schoon en meer schrijnend, meer binnenkant maar buiten.

Leg de twee foto's naast elkaar: het zal niet moeilijk zijn om de zeven verschillen te vinden.

De zeven A's.

1. ANDER OVERLEG

Het Belgisch overlegstelsel was in 1999 al danig veranderd. Veranderd van inhoud: concurrentiekracht (loonbeheersing, lastenverlaging) en werkgelegenheid in plaats van kleine en grote sociale vooruitgang. Veranderd ook van spelers: drie in plaats van twee.

De regering was sinds begin de jaren tachtig gaandeweg een grotere rol gaan spelen. Eerst gastheer, dan mede-acteur, daarna regisseur, ten slotte schrijver van het hele stuk: de competitiviteitsvolmachtswet in 1996. Daarin stond wat moest gebeuren: indexering zoals bij de Belgen nog enkel als totale loonsverhogingen zoals bij de burens. Daarin stond ook hoe dat moest gebeuren: eerst door de sociale partners, pas dan door de regering, via bemiddeling, pas daarna per beslissing. Dit driedelig overleg is nu ledig geworden. Uitgehouden door regering en partners zelf.

Vakbonden en werkgevers zijn het interprofessioneel onderhand nog over niks eens. Behalve dat de politiek zich niet mag moeien met hun intieme aangelegenheden, zoals stakingsrecht of statuut arbeiders-bedienden. Lichtbeelden: het Herenakkoord van april 2002 en het laatste interprofessioneel akkoord 2003-2004. Louter defensief. Eigenlijk een interprotectieel akkoord.

De regering holde graag mee. De vorige regeringen namen al – ondanks een hardnekkige legende – beslissingen tegen de vakbonden, na overleg. Deze regering nam beslissingen langs zij de sociale partners, zonder overleg. Ideologisch: het primaat van de politiek. Politiek: de regering kon zeker in den beginne weer verdelen, en verdeelde graag zelf (gedeelde vreugde is toch maar halve vreugde). De vorige coalities moesten nog besparen, en hadden daar liefst de vakbonden bij (gedeelde smart was wel halve smart).

Beste lichtbeeld: de 50 miljard BEF lastenverlaging die Verhofstadt per se – om zuiver politieke redenen – ineens en onvoorwaardelijk cadeau wou doen aan de ondernemingen in april 2000. Op een ogenblik dat de economie op haar top zat, de arbeidsmarkt gespannen stond als de zwangerbuik van Ann Ceurvels en de CAO's in de sectoren al afgesloten waren. De miljarden gingen dan ook grotendeels naar loonsverhogingen in de ondernemingen. De regering betaalde met socialezekerheidsgeld de zonden tegen de loonnorm. Mieke Vogels had het toen nog niet voorgezegd: eerst blablabla dan boem-boemboem.

2. ANDERE SOCIALE ZEKERHEID

Ook het beheer van de sociale zekerheid heeft nog enkel het air van paritair. De driedigheidsheid was er al ingeburgerd: in RIZIV (Algemene Raad, 1992) en RSZ (Globaal beheerscomité, 1995). Allebei met ingebouwde ontlediger: elk regeringslid heeft er een vetorecht!

De sociale partners wisten zich echter niet samen sterk te maken voor meer zeggenschap. De werkgevers wilden enkel lastenverlaging, lastenverlaging en nog eens lastenverlaging. De vakbonden manifesteerden dan weer drie keer voor sociale verhogingen.

De SZ walmde de voorbije jaren nochtans van het geld. De minister van Sociale Zaken talmde echter met sociale verbeteringen en stuurde de sociale organisaties op zoek naar een Rondetafel die nog altijd niet gevonden is. Zelf palmde hij bijna alles in voor de ziekteverzekering. "Beste huisartsen, ik heb 11,5 miljard BEF voor u klaarliggen..." "Liefste mensen, ik heb al 300 miljoen opzij gelegd voor de terugbetaling van uw rolstoelen..." Elke keer had hij een vers potje geld wanneer iemand door een rare ziekte werd geveld. Het zou Frank Vandenbroucke's intelligentie sienen als hij gezondheidszorg voortaan met eigen geld – overheidsmiddelen – zou betalen. In de SZ is de bepaler nu niet de betaler, en omgekeerd.

3. ANDERE REGERING

De regering was van een duidelijk andere samenstelling. Geen kleurenfoto vandoen om dat te zien.

Dat was voor het ACV een tweede nadeel. Een vakbond met de merknaam 'overlegbond'

krijgt het sowieso al moeilijker als het Overleg het moeilijker heeft. Daarbovenop was ook het jarenlange politieke verlengstuk weg van de macht. De kracht van dat verlengstuk moe(s)t wel niet overschat worden. Onder de vorige regeringen was Jean-Luc Dehaene veel eerder eerste minister dan ACW-er, en betrok de CVP de rechtervleugel tegenover de PS op de linkerflank, waardoor het ACV vaak op een leeg politiek middenveld moest spelen of met het ABW naar de PS moest uitwijken. Maar het courante politieke optreden bleef wel op de CVP-ministers (niet op de CVP) ingesteld.

Bij een regering zonder christen-democraten roken de socialistische en liberale vakbond echter andere kansen.

4. ANDER VAKBONDSFRONT

De syndicale verhoudingen zijn zelfs dubbel en dwars veranderd.

De liberale vakbond (ACVLVB) is nu ook zichtbaar op de foto. Syndicaal: succes bij de laatste sociale verkiezingen. Politiek: gunstige situatie, zoals halfweg de jaren vijftig. Toen door een regering van socialisten en liberalen erkend als representatieve vakbond in de privé-sector (Nationale Arbeidsraad, Centrale Raad Bedrijfsleven). Deze legislatuur ook voluit erkend in de openbare sector, via wet, niet op basis van ledental. En nu gedropt in menig paritair comité, op last van het kabinet-Onkelinx. Nadat het ook het Europees Vakverbond is binnengechaperonneerd door het ABWV.

Het gemeenschappelijk vakbondsfront is dan ook grondig herschikt. Het front ACV-ABW is altijd al wisselvallig geweest en heeft zelden met overtuiging geopereerd. Het is veeleer een verstandshuwelijk. Maar daarom nog niet

rationeel. Veeleer concurrentieel. Binnen het front lijken er nu wel frontjes ontstaan: ACV/ABW-ACLVB.

Voorwaar. Zo gaat de traditionele breuklijn christelijk/vrijzinnig straks nog de ene kant van die andere traditionele breuklijn arbeid/kapitaal doorsnijden. Voeg er nog de altijd wel aanwezige Vlaams/Waalse spanningen aan toe, en het vakbondsfront is te bezichtigen als de eenentwintigste-eeuwse herrijzenis van de ouderwetse Belgische tegenstellingen.

5. ANDERE PERSONEN

De verhoudingen tussen vakbonden en binnen het hele overlegcircuit worden ook meebepaald door de actoren zelf. Hun mediatieke *présence*, of hun aanvoelen daarvan. En hun onderlinge omgang. Mensen kunnen nu eenmaal met elkaar goed of kwaad kersen eten.

De nieuwe voorzitters van ACV en ABW zijn, wat dit betreft, niet echt Suske en Wiske in Sociowakije. Veeleer die twee whiskyhondjes van Black & White, die wel kont aan kont naast elkaar staan, maar elk een andere kant opkijken.

De verstandhouding wordt wat verstoord door het tweegevecht om wie zich in Vlaanderen 'het gezicht' van de vakbond mag voelen. En door de zurigheid bij het ABW omdat België het enige land binnen Europa en het Europees Vakverbond is waar de bond met een A of een B de bond met een C moet laten voorgaan.

6. ANDERE WERKGEVERS

Het syndicale huishouden gaat stroever, omdat de tijden en de personen veranderd

zijn, maar niet alleen daarom. Ook omdat de werkgevers stugger kijken, nog stugger dan op de foto uit 1999.

Symptomatisch: tegenwoordig staat tegenover elke vakbondsvraag, interprofessioneel of sectorieel, een werkgeverseis ("voor het evenwicht"). In de bouw was de patronale eisenbundel deze CAO-ronde zelfs dikker dan de drie syndicale eisenbundeltjes samen.

Die verstugging komt van de rivaliteit tussen de vele organisaties van werkgevers en ondernemingen (VBO, VEV, Unizo, beroepsfederaties per sector...). Die rivaliteit wordt institutioneel aangewakkerd: VBO federaal, VEV Vlaams, Unizo Vlaams en federaal. En ze wordt nog eens aangescherpt door uiteenlopende concepties: VEV vooral een drukkingsgroep en niet een verbond van werkgevers (voor het afsluiten van akkoorden). Unizo in de eerste plaats een unie voor een apart fiscaal, sociaal en economisch circuit voor KMO's en middenstanders. En het VBO gepokt en gemazeld in het Belgisch model, maar met een speelruimte die piezelijker wordt naarmate de greep van zijn federaties pezigier wordt, eerst en meest die van Agoria.

Kort en goed: het VBO mag geen akkoorden sluiten, het VEV wil geen afspraken maken en voor Unizo kunnen alle akkoorden als ze maar niet gelden voor KMO. Ga daarmee naar het overleg.

7. ANDERE SPELERS

Er staat ook veel meer volk op de overlegfoto vandaag. NGO's voor milieu of armoede. Ook meer en meer met eigen raden, fora en subsidies. Daarnaast 'onafhankelijke' deskundigen, *consultants* en 'hoge' raden (Financiën, Werkgelegenheid).

Hoe dat komt?

De Groenen hebben een boontje voor directe discussie en consultatie. Niet dat moeizame overleg met altijd lastige sociale partners. De Blauwen willen er liever niet aan, maken van overleg met drie dan ook graag hoorzittingen met velen, of nog beter, doen het met manifesten en Open Brieven.

Gevolg van een en ander: het overleg verwartert, het georganiseerde middenveld raakt te water. Ondanks alle liefdesbetuigingen. Het middenveld is zo lief, als het is caritatief, en niet politiek actief.

De NGO's, zij zijn de frisse jongens en meisjes met de leuke acties. Zij geven dat FA-gevoel van weleer: de wilde frisheid van limoenen, zonder dat de substantie van hun schuim nader bekeken wordt. De syndicalisten daar-entegen, dat zijn die grimmig kijkende heren en dame daar op de groepsfoto. Die ook altijd treinen doen stoppen, scholen sluiten en wegen blokkeren.

Vakbonden - NGO's, het is qua imago het verschil tussen C&A en H&M, P&C en Zara, tussen Leona Detiège en Phaedra Hoste, tussen 'oude' en 'nieuwe' sociale cultuur. Wat dat betreft, is de foto misschien niet zoveel veranderd in vier jaar, het contrast is wel veel scherper geworden.

Met verkiezingen in het verschiet staat dit nummer zo goed als helemaal in het teken van een doorlichting, op diverse maatschappelijke terreinen, van vier jaar paars-groen. Gezien de hoeveelheid binnengekregen artikelen gaan we daar in volgend nummer mee verder. Het bleek immers onmogelijk om al het materiaal in één nummer aan bod te brengen.

Het is onze bedoeling om volgend nummer (mei) zo vlug als mogelijk te laten aansluiten op dit nummer (april).

De redactie